

ISSN 2080-1807

TORUŃSKIE STUDIA BIBLIOLOGICZNE
2021, nr 2 (27)

Izabella Milewska-Warta

Biblioteka Pedagogiczna im. gen. bryg. prof. Elżbiety Zawackiej w Toruniu

e-mail: i.warta@bptorun.edu.pl

Anna Wiligalska

Biblioteka Pedagogiczna im. gen. bryg. prof. Elżbiety Zawackiej w Toruniu

Jubileusz 100-lecia Biblioteki Pedagogicznej w Toruniu (1921–2021)

DOI: <http://dx.doi.org/10.12775/TSB.2021.013>

STRESZCZENIE: W 2021 r. Biblioteka Pedagogiczna im. gen. bryg. prof. Elżbiety Zawackiej w Toruniu obchodziła jubileusz stulecia swojego istnienia. Rocznicą stała się okazją i jednocześnie inspiracją do podjęcia wielu inicjatyw, których odbiorcami byli przede wszystkim nauczyciele, studenci, uczniowie i mieszkańcy regionu. Biblioteka Pedagogiczna w Toruniu ma długą i interesującą historię, jest ważną placówką na mapie edukacyjnej Torunia i województwa kujawsko-pomorskiego. Swoje usługi realizuje przede wszystkim stacjonarnie, starając się jednocześnie poszerzać ofertę edukacyjną o propozycje zdalne. W roku jubileuszowym Biblioteka Pedagogiczna w Toruniu przygotowała i zrealizowała wiele wydarzeń, zarówno samodzielnie, jak i we współpracy z różnymi instytucjami. W tekście zaprezentowano działania podjęte w roku jubileuszowym, co stało się także tłem do pokazania szerokiego spektrum działania biblioteki w środowisku lokalnym.

SŁOWA KLUCZOWE: Biblioteka Pedagogiczna w Toruniu, jubileusz stulecia, biblioteka pedagogiczna.

W 2021 r. Biblioteka Pedagogiczna im. gen. bryg. prof. Elżbiety Zawackiej w Toruniu obchodziła jubileusz stulecia swojego istnienia. Tak znacząca rocznica stała się znakomitą okazją do przypomnienia ciekawej, momentami niełatwej historii placówki, a także jej ważnej roli w kształtowaniu edukacji w regionie i w samym Toruniu. Jubileusz był zachętą do zorganizowania wielu okolicznościowych wydarzeń, projektów oraz podjęcia działań promocyjnych. Zadecydowano o przeznaczaniu całego roku na obchody jubileuszu 100-lecia, zarówno ze względów merytorycznych – biblioteka swoją ofertę kieruje do różnych grup odbiorców, a każdą z nich starano się docenić, jak i z uwagi na warunki zewnętrzne, trudne czasy pandemiczne, uniemożliwiające bądź utrudniające organizację przedsięwzięć w kształcie znanym z lat ubiegłych. Przygotowane liczne propozycje były adresowane do stałych użytkowników placówki, jak i osób, które mieliśmy nadzieję zachęcić do skorzystania z naszej oferty. Wydarzenia były inicjowane i organizowane przez samą bibliotekę bądź, w wypadku większych projektów, wspierane przez inne placówki oświatowe. Dzięki współpracy z wieloma partnerami, także online, obchody jubileuszu stulecia wykroczyły poza mury budynku biblioteki. Jest to też dobry prognostyk na przyszłość – Biblioteka Pedagogiczna w Toruniu zajmuje istotne miejsce w oświatowym środowisku lokalnym, może w sposób elastyczny odpowiadać na potrzeby coraz większego grona odbiorców, dostosowując formę działań do współczesnych realiów.

Fot. 1. Siedziba Biblioteki Pedagogicznej w Toruniu, ul. Dąbrowskiego 4

Fot. Marcin Żynda

Historia Biblioteki

Biblioteka Pedagogiczna w Toruniu jest jedną z najstarszych tego typu bibliotek w Polsce. Jej powstanie było bezpośrednio związane z odzyskaniem niepodległości. W styczniu 1920 r. Toruń znalazł się z powrotem w granicach państwa polskiego. Systematycznie powstawały urzędy i placówki odpowiedzialne za działalność oświatową. Toruń stał się także siedzibą Kuratora Okręgu Szkolnego Pomorskiego, który w celu instytucjonalnego, wszechstronnego wsparcia nauczycieli powołał w 1921 r. Bibliotekę Pedagogiczną Okręgu Szkolnego Pomorskiego. Historia księgozbioru biblioteki zaczęła się od podręczników. W pierwszych latach niepodległości w obiegu wydawniczym pojawiło się sporo tytułów, spośród których należało wybrać najważniejsze. W tym celu Kuratorium poprosiło o nadsyłanie publikacji edukacyjnych, samo też dokonywało zakupów czy przyjmowało darowizny. W rezultacie powstał załączek księgozbioru, pierwotnie mający cha-

rakter podręczny. Z czasem poszerzono zbiory o pozycje z byłej szkoły przemysłowej w Toruniu czy z bibliotek szkolnych. Swój wkład mieli też pracownicy Kuratorium, którzy płacili składki na zakup książek. W 1932 r. doszło do likwidacji Okręgu Szkolnego Pomorskiego, a tereny, które obejmował, włączono do Okręgu Szkolnego Poznańskiego. Tutaj historia księgozbioru biblioteki staje się niejasna. Posługując się istniejącymi źródłami, trudno jednoznacznie stwierdzić, czy zbiory trafiły do Grudziądza, czy Poznania. Gdy w 1937 r. reaktywowano Kuratorium Okręgu Szkolnego Pomorskiego, od razu rozpoczęto starania o przywrócenie biblioteki w Toruniu jako samodzielnej jednostki. Powyższe zabiegi zakończyły się sukcesem i 1 października 1938 r. otworzono dla czytelników Okręgową Bibliotekę Pedagogiczną w Toruniu Kuratorium Okręgu Szkolnego Pomorskiego. Fundusze na powiększanie księgozbioru przekazywano z dotacji państwowych, opłat od czytelników i darowizn. Biblioteka poza centralą w Toruniu (mieszczącą się w siedzibie Książnicy Kopernikańskiej) miała również swoją filię w Grudziądzu. W maju 1939 r. biblioteka zmieniła adres i funkcjonowała już samodzielnie. Rozwój biblioteki został przerwany w związku z wybuchem II wojny światowej¹. W 1939 r. zbiory biblioteki liczyły około 10 000 woluminów. Niestety, w czasie wojny znaczna ich część uległa zniszczeniu. W 1945 r. ocalałe zbiory stanowiły księgozbiór Okręgowej Biblioteki Pedagogicznej Kuratorium Okręgu Szkolnego Pomorskiego. Do roku 1968 biblioteka pełniła zaś funkcję Wojewódzkiej Biblioteki Pedagogicznej dla województwa bydgoskiego. Do sieci bibliotecznej należało 19 bibliotek powiatowych i miejskich. Pod koniec 1968 r. bibliotekę przeniesiono z Torunia do Bydgoszczy. Natomiast w Toruniu 1 stycznia 1969 r. powołano do życia Pedagogiczną Bibliotekę Miejską. Powstała ona z kolei na bazie księgozbioru Pedagogicznej Biblioteki Miejskiej, istniejącej od 1945 r. w Bydgoszczy. Nowy podział administracyjny Polski w 1975 r. spowodował powołanie Pedagogicznej Biblioteki Wojewódzkiej w Toruniu. Biblioteka posiadała sześć filii (w Brodnicy, Chełmnie, Nowym Mieście Lubawskim, Grudziądzu i Wąbrzeźnie, a od 1988 r. także filię w Chełmży). W 1991 r. Kuratorium Oświaty w Toruniu rozpoczęło proces likwidacji filii. W 1993 r.

¹ A. Skowroński, *Początki Biblioteki Pedagogicznej w Toruniu i jej działalność w latach 1921–1939*, „Folia Toruniensia” 2002, nr 2/3, s. 61–70.

funkcjonowały już tylko dwie placówki filialne (w Nowym Mieście Lubawskim i Brodnicy). W wyniku kolejnej reformy administracyjnej filia istniejąca w Nowym Mieście Lubawskim znalazła się w granicach województwa warmińsko-mazurskiego. Ostatnia filia biblioteki, działająca w Brodnicy, została zlikwidowana ostatecznie w 2017 r. W 1999 r., w związku z reformą oświaty, zmienił się organ prowadzący i finansujący bibliotekę. Wcześniej było to Kuratorium Oświaty, a obecnie jest to Samorząd Województwa Kujawsko-Pomorskiego. Uwieńczeniem burzliwej historii siedzib biblioteki było przeniesienie jej zbiorów do poszpitalnego, zabytkowego budynku przy ul. Dąbrowskiego 4, co nastąpiło w 2006 r.

Od 2009 r. Biblioteka Pedagogiczna w Toruniu nosi imię gen. bryg. prof. Elżbiety Zawackiej, jedynej kobiety wśród cichociemnych, więźniarki okresu stalinowskiego, andragoga, inicjatorki powstania Fundacji „Archiwum Pomorskie Armii Krajowej” (obecnie Fundacja Generał Elżbiety Zawackiej. Archiwum i Muzeum Pomorskie Armii Krajowej oraz Wojskowej Służby Polek)².

Księgozbiór biblioteki liczy obecnie ponad 100 000 dokumentów. To przede wszystkim książki i czasopisma, ale biblioteka gromadzi i udostępnia także filmy i audiobooki. Oprócz literatury naukowej i fachowej dysponuje dużym zbiorem literatury pięknej i literatury faktu, przewodników i poradników. Specjalistyczny księgozbiór jest pomocny w pracy nauczycieli, pedagogów, psychologów, studentów, uczniów, mieszkańców regionu. Wyszukiwanie materiałów odbywa się za pomocą katalogu online, a czytelnicy mogą również korzystać z dostępnej online bibliograficznej bazy artykułów z czasopism, prenumerowanych przez bibliotekę. Podążając za najnowszymi trendami w obszarze promocji i komunikacji, biblioteka utworzyła także profile na Facebooku i Instagramie, a zainteresowanym nadchodzącymi wydarzeniami rozsyła newsletter biblioteczny. Działalność edukacyjna zawsze była i jest nadrzędna w funkcjonowaniu instytucji. Wielu zasłużonych pracowników biblioteki, w nie zawsze sprzyjających warunkach, realizowało działania statutowe placówki, jak również podejmowało nowatorskie wyzwania. Kadra stara się systematycznie doskonalić, aby

² *Historia Biblioteki* [online] [dostęp 31 stycznia 2022]. Dostępny w World Wide Web: <https://bptorun.edu.pl/16/historia>.

sprostać różnorodnym potrzebom czytelników i wspierać ich w kompetentny i życzliwy sposób – zgodnie z misją biblioteki, którą jest:

zaspokajanie potrzeb biblioteczno-informacyjnych, przede wszystkim kształcących się i doskonalących nauczycieli oraz studentów przygotowujących się do zawodu pedagoga. [...] umożliwienie im wszechstronnego rozwoju zawodowego i osobistego poprzez pełny dostęp do tradycyjnych i elektronicznych źródeł wiedzy i informacji [...]. Zdobywanie wiedzy i umiejętności jest obecnie zadaniem realizowanym przez całe życie, dlatego chcemy wspierać naszych użytkowników w trudnym procesie ustawicznego kształcenia³.

Współpraca

Zgodnie z duchem czasu biblioteka stara się kontynuować i rozwijać współpracę ze wszystkimi chętnymi instytucjami, organizacjami czy stowarzyszeniami związanymi z edukacją. Dbą o systematyczność takiej współpracy, czasami pełniąc rolę wspierającą, a czasami inicjując takie projekty. Do partnerów biblioteki należą m.in.: Urząd Marszałkowski Województwa Kujawsko-Pomorskiego, Kuratorium Oświaty w Bydgoszczy, Uniwersytet Mikołaja Kopernika, Wojewódzka Biblioteka Publiczna Książnica Kopernikańska w Toruniu, Stowarzyszenie Bibliotekarzy Polskich, Biblioteka Narodowa, Kujawsko-Pomorskie Centra Edukacji Nauczycieli, Toruński Ośrodek Doradztwa Metodycznego i Doskonalenia Nauczycieli, Poradnia Psychologiczno-Pedagogiczna w Toruniu, Kujawsko-Pomorski Ośrodek Szkolno-Wychowawczy, Oddział Kujawsko-Pomorski Polskiego Związku Logopedów, Stowarzyszenie „Jestem”, Centrum Edukacji i Terapii Mały Książę w Toruniu, Centrum Nowoczesności Młyn Wiedzy, a także wybrane biblioteki pedagogiczne z kraju oraz toruńskie szkoły podstawowe i ponadpodstawowe.

³ *Misja Biblioteki* [online] [dostęp 31 stycznia 2022]. Dostępny w World Wide Web: <https://bptorun.edu.pl/44/misja>.

Cykle edukacyjne w roku jubileuszowym

Obchody jubileuszu rozpoczęły się cyklem edukacyjnym **Świętujemy stulecie w doborowym towarzystwie**, nawiązującym do rocznic urodzin znanych twórców i postaci życia artystycznego i kulturalnego, ustanowionych przez Sejm RP patronami roku 2021. W ramach cyklu zostały zaplanowane wykłady, przypadające w kolejnych miesiącach roku jubileuszowego. Ze względu na trwającą pandemię cykl odbywał się zdalnie, z wykorzystaniem platformy Microsoft Teams.

Bohaterem pierwszego wykładu był wybitny przedstawiciel polskiej fantastyki i jeden z najpoczytniejszych pisarzy science fiction na świecie, „rówieśnik” naszej biblioteki – Stanisław Lem. Wykład zatytułowany: **Powrót do Lema. Co i jak warto czytać z dorobku S. Lema? Perspektywa edukacyjna** wygłosił 17 lutego prof. Maciej Wróblewski z Uniwersytetu Mikołaja Kopernika w Toruniu. Przedmiotem rozważań były m.in. takie utwory pisarza, jak *Niezwyknięty, Cyberiada, Eden, Solaris, Maska, Śledztwo, Szpital Przemienienia*. W nawiązaniu do zaprezentowanego wykładu został opracowany interaktywny plakat z wybranymi publikacjami online dotyczącymi twórczości pisarza i obszerny wykaz literatury z nim związanej. Powstał również tematyczny quiz dotyczący Stanisława Lema oraz wykaz ciekawostek z jego niezwykłego życiorysu.

Kolejny wykład odbył się 16 marca i był zatytułowany **„Syn – mnie pismo, lecz ty spomnisz, wnuku...” Cyprian Norwid – patron roku 2021**. Wygłosiła go dr Magdalena Karamucka-Marcinkiewicz. Wystąpienie było okazją do przybliżenia odbiorcom sylwetki i twórczości Cypriana Norwida, który, jak pisała prelegentka, zachęcając do udziału w wykładzie: „wyprzedzał swoją epokę i nie został w pełni doceniony za życia, dziś wciąż odkrywany jest na nowo, a europejski wymiar jego twórczości coraz częściej dostrzega się także poza granicami Polski”. W nawiązaniu do prelekcji przygotowaliśmy ekspozycję książek poświęconych życiu i twórczości Cypriana Kamila Norwida, interaktywny quiz, ciekawostki z życiorysu poety, a także atrakcyjną, bogato ilustrowaną wystawę cyfrową zatytułowaną „Cyprian Kamil Norwid (1821–1883) – patron roku 2021”.

Następny wykład odbył się 25 marca i zatytułowany był **Tadeusz Różewicz, czyli kto? Kilka tropów do interpretacji wątków biograficznych w twórczości autora „Kartoteki”**. Wystąpienie przygotowała Maria Marszałek z Gabinetu Literackiego im. Tadeusza Różewicza, działającego w ramach Muzeum Pana Tadeusza we Wrocławiu. Dzięki prelekcji słuchacze mogli zapoznać się z wydarzeniami z biografii twórcy, które znacząco wpłynęły na jego poezję, prozę oraz dramaty. Wykład był także okazją przyjrzenia się oficjalnym i osobistym przedmiotom, które Tadeusz Różewicz przekazał Zakładowi Narodowemu im. Ossolińskich. I tym razem przygotowaliśmy ekspozycję książek, interaktywny quiz, a także obszerne zestawienia bibliograficzne poświęcone utworom oraz życiu i twórczości poety w opracowaniach.

W ramach cyklu **Świętujemy stulecie w doborowym towarzystwie** został również zorganizowany wykład zatytułowany **Konstytucja 3 maja na tle epoki**, który 28 kwietnia wygłosiła Maria Jadczyk, historyk, profesor oświaty, nauczycielka z V LO w Toruniu i Uniwersyteckiego Liceum Ogólnokształcącego. Uchwalona w 1791 r. Konstytucja była tak doniosłym aktem, że Sejm RP ustanowił rok 2021 Rokiem Konstytucji 3 maja, aby „oddać hołd wszystkim, którzy przyczynili się do jej powstania”. Wykład dotyczył porównań między konstytucjami ówczesnych czasów: amerykańską, polską i francuską oraz odnosił się do najnowszej literatury przedmiotu. W nawiązaniu do wydarzenia przygotowano interaktywny quiz, a także obszerne zestawienia bibliograficzne na temat nauczania historii na różnych etapach edukacyjnych.

Kolejną postacią, której został poświęcony wykład, był prymas Stefan Wyszyński. Prelekcję **Uwięzienie prymasa Stefana Wyszyńskiego w klasztorze kapucynów w Rywałdzie** wygłosił profesor, diakon stały diecezji toruńskiej, Waldemar Rozynkowski. Prelekcja odbyła się 12 maja. W trakcie wykładu został omówiony cały okres uwięzienia prymasa w celi kapucyńskiego klasztoru. Źródłem do opracowania wykładu były wspomnienia, kronika klasztorna, a przede wszystkim *Zapiski więzienne* prymasa Wyszyńskiego. Wydarzeniu towarzyszyły: ekspozycja poświęcona życiu i twórczości kardynała Stefana Wyszyńskiego, interaktywny quiz, zestawienie bibliograficzne, a także wykaz ciekawostek z bogatego życiorysu kardynała.

Ostatnim patronem roku 2021, który został uhonorowany w roku jubileuszowym, był Krzysztof Kamil Baczyński. Wystąpienie **Wizja**

i czułość – o poezji K. K. Baczyńskiego przygotował dr hab. Radosław Sioma, prof. UMK. Prelekcja odbyła się 15 grudnia i poświęcona była „szczególnej wrażliwości Baczyńskiego, widocznej tak w postawie wobec świata, jak i w jego poetyce. [...] Romantyczne, ale i neosymbolistyczne (katastroficzne) korzenie tej twórczości określają zarazem poetykę Baczyńskiego – z jej wizyjnością, która służy do wyrażenia zarówno tajemnicy świata, jak i tak wyjątkowego jego stanu, którym była wojna”, jak pisał prof. Sioma, zachęcając do wysłuchania prelekcji. Również temu wydarzeniu towarzyszył interaktywny quiz oraz zestawienia bibliograficzne, zawierające informacje o dziełach Baczyńskiego, jak i opracowania na temat jego życia i twórczości.

Cykl ***Świętujemy stulecie w doborowym towarzystwie*** okazał się sporym sukcesem – w wykładach uczestniczyło łącznie 610 osób. Dużym powodzeniem cieszyły się również materiały towarzyszące wykładom: zestawienia, quizy, ciekawostki, wystawki książek oraz wystawa cyfrowa.

Rok jubileuszowy odbywał się w trakcie pandemii, która w znaczący sposób wpłynęła na otaczającą rzeczywistość, także tę społeczno-emocjonalną. Dlatego w ramach kolejnego cyklu zostały zorganizowane wirtualne spotkania, poświęcone **problematyce pandemii w ujęciu psychologicznym**. Zaproszeni goście relacjonowali, w jaki sposób sytuacja zagrożenia wpłynęła na postawy i zachowania społeczeństwa oraz jakie trwałe zmiany zaszły w szeroko pojętej edukacji. Ekspertki podpowiadały też, jak radzić sobie z sytuacją przedłużającego się stresu i niepewnością, oraz mówili, jak widzą przyszłość po pandemii.

Wykład zatytułowany ***Pandemia a mózg*** wygłosił neurobiolog dr Wojciech Glac, prof. Uniwersytetu Gdańskiego. Prelekcja miała miejsce 3 listopada i poświęcona była wpływowi izolacji społecznej i poczucia stałego zagrożenia na mózgi ludzkie. Prelegent mówił również o tym, jak zmniejszyć niekorzystny wpływ pandemii na funkcjonowanie mózgu i psychiki, a jest to tym bardziej istotne, że pandemia to doświadczenie zbiorowe – w mniejszym lub większym stopniu dotknęła nas wszystkich.

Kolejnym, bardzo interesującym wykładem w ramach wspomnianego cyklu była prelekcja wykładowcy UMK, kierownika Katedry Kognitywistyki, prof. Arkadiusza Guta, zatytułowana ***Widok z wnętrza psychiki, emocji i antycypacji. Dzieci i młodzieży kolizja z lockdownem***.

Wykład odbył się 24 listopada. Panująca pandemia wywiera bezpośredni wpływ na nasze zdrowie. Jej pośrednie oddziaływanie jest jednak znacznie szersze – obejmuje ono choćby sferę gospodarczą, socjologiczną, jak i psychologiczną. Wiele wskazuje, że bardzo mocne piętno w tym ostatnim obszarze odcisnęła też na najmłodszych.

Ostatni, zamykający cykl wykład wygłosiła Izabela Ziętara, dyrektor Szkoły Podstawowej nr 4 z Oddziałami Dwujęzycznymi im. św. Jana Pawła II w Toruniu. Wystąpienie zatytułowane ***Współpraca z rodzicami w czasie pandemii*** odbyło się 2 grudnia. Prelekcja poświęcona była różnym aspektom współpracy pedagogów z rodzicami w trudnej i bardzo zmiennej rzeczywistości pandemicznej.

Pandemii dotyczyła też sierpniowa konferencja online ***Co i jak naprawić po pandemii – wsparcie wychowawcze i psychoprofilaktyczne szkoły w sytuacji kryzysowej***, współorganizowana przez Bibliotekę Pedagogiczną i Toruński Ośrodek Doradztwa Metodycznego i Doskonalenia Nauczycieli Centrum Kształcenia Ustawicznego w Toruniu.

W trakcie konferencji przybliżono zagadnienia dotyczące działań w zakresie wsparcia wychowawczego i psychoprofilaktycznego środowiska szkolnego w sytuacji kryzysowej wywołanej pandemią, co wpisywało się w ustalone, podstawowe kierunki realizacji polityki oświatowej państwa w roku szkolnym 2020/2021. Doświadczone prelegentki – Sylwia Trafna-Jurkiewicz, Beata Pikulska-Dumińska i Magdalena Ostrowska przedstawiły możliwości skutecznego rozpoznawania problemów wychowawczych i rozwojowych uczniów, wzmożonych w trakcie nauki zdalnej wywołanej pandemią. Omówiły także skuteczne sposoby zapobiegania trudnościom, które pozwalają zaplanować efektywne i perspektywiczne działania szkół i placówek.

Warto dodać, że Biblioteka Pedagogiczna w Toruniu przygotowała także pakiet edukacyjny dla nauczycieli, zainteresowanych tematyką odbudowy więzi i integracji z uczniami oraz tworzenia pozytywnego klimatu w klasie po długiej przerwie w nauczaniu stacjonarnym, spowodowanej pandemią koronawirusa. Pakiet zawierał zestawienia bibliograficzne publikacji dostępnych w księgozbiornie instytucji, wykaz publikacji dostępnych online oraz pozycje dostępne w wirtualnej czytelni Ibuk Libra, do której biblioteka umożliwiła dostęp (materiały zostały przygotowane w związku ze spotkaniami w Centrum Nowoczesności Młyn Wiedzy).

Cykl i inne wydarzenia podejmujące problematykę pandemii wzbudziły spore zainteresowanie. W samych wykładach uczestniczyło łącznie 417 osób, zebrały też bardzo pozytywne opinie uczestników.

Wystawy w roku jubileuszowym

W trakcie 2021 r. w bibliotece zaplanowano też kilka wystaw, w tym tych, które nawiązywały bezpośrednio do roku jubileuszowego.

Z okazji 90-lecia placówki przygotowano wystawę plasz dokumentujących historię i działania, podejmowane przez kadrę Biblioteki Pedagogicznej w Toruniu. W związku z jubileuszem uzupełniono ekspozycję o kolejną planszę z ważnymi wydarzeniami z ostatniego dziesięciolecia (m.in. otrzymanie tytułu *Najbardziej Przyjaznej Biblioteki* w plebiscycie *Zaczytani – najlepsze księgarnie i biblioteki* zorganizowanym przez toruński dziennik „Nowości”, ukazanie się publikacji pracowników biblioteki: *Z biblioteką czy bez? Badanie nieużytkowników biblioteki*, zawierającej raport z badań przeprowadzonych przez bibliotekę i wydanej przez Wydawnictwo Naukowe i Edukacyjne SBP, oraz obszernej bibliografii *100 lat odzyskania przez Polskę niepodległości: bibliografia w wyborze za lata 1990–2018*, zawierającej wartościowe publikacje o charakterze metodycznym i repertuarowym dotyczące zagadnienia; ponadto zasygnalizowano wprowadzenie usług online, obecność biblioteki w mediach społecznościowych, a także współpracę z Kujawsko-Pomorską Platformą Edukacyjną Edupolis).

W roku jubileuszowym zorganizowano też stacjonarną wystawę prac uczestników wojewódzkiego konkursu plastycznego: *Co by było gdyby, czyli spuść fantazję ze smyczy*. Była to już kolejna edycja Wojewódzkiego Konkursu Plastycznego z cyklu *Polska literatura dziecięca i młodzieżowa w ilustracji*. Konkurs jest organizowany we współpracy z Książnicą Kopernikańską w Toruniu, Biblioteką Uniwersytecką w Toruniu, Galerią i Ośrodkiem Plastycznej Twórczości Dziecka w Toruniu, Wojewódzkim Ośrodkiem Animacji Kultury w Toruniu, Fundacją na rzecz Doroty Targowskiej i Jej Przyjaciół „Dorotkowo” oraz Stowarzyszeniem Bibliotekarzy Polskich Oddział w Toruniu. Na II edycję

konkursu zgłoszono 85 prac plastycznych z 16 placówek oświatowych z całego województwa kujawsko-pomorskiego.

Kolejną wystawą, która zaplanowana została z okazji stulecia biblioteki, a jednocześnie 130-lecia komunikacji miejskiej w Toruniu, była ekspozycja zatytułowana **130 lat komunikacji miejskiej w Toruniu 1891–2021. Bilety i inne przedmioty związane z toruńskim miejskim transportem zbiorowym ze zbiorów Marcina Żyndy**. Na wystawie można było zobaczyć ciekawe i oryginalne przedmioty, dokumentujące historię miejskiego transportu zbiorowego w Toruniu. Główną atrakcją wystawy były bilety – najstarszy z nich pochodził sprzed ponad stu lat. Ekspozowane były też egzemplarze z okresu dwudziestolecia międzywojennego, II wojny światowej, z lat powojennych i współczesne. Zobaczyć można było historyczne kasowniki biletowe, a także publikacje poświęcone historii komunikacji miejskiej w „grodzie Kopernika” oraz różnego rodzaju pamiątki wydawane z okazji jubileuszów i innych ważnych wydarzeń z życia MPK, WPKM i MZK. Wystawa, którą można było zwiedzać w grudniu 2021 i w styczniu 2022, cieszyła się dużym zainteresowaniem kolekcjonerów, jak również mieszkańców Torunia, pamiętających swoje podróże transportem miejskim. Informowały też o niej toruńskie media, publikując wywiady z właścicielem kolekcji – nauczycielem bibliotekarzem Biblioteki Pedagogicznej w Toruniu Marcinem Żyndą.

Ze względu na trwającą pandemię nie było możliwości przygotowania wszystkich zaplanowanych wystaw stacjonarnie. Niektóre z nich zostały więc przygotowane w wersji cyfrowej. Wirtualnie zostały zaprezentowane prace plastyczne uczennicy klasy VIII Szkoły Podstawowej w Turznie – Paoli Kalki. Wystawa zatytułowana **Mój Wszechświat**, zawierająca prace wykonane m.in.: farbami, kredkami pastelowymi, ołówkiem oraz węglem, została przygotowana w interaktywnej prezentacji Genially. Pokazowi towarzyszyła prezentacja wybranych książek ze zbiorów Biblioteki Pedagogicznej w Toruniu, dotyczących sztuki rysowania, malowania oraz historii sztuki.

Wystawa cyfrowa została też przygotowana w związku z konkursem plastyczno-logopedycznym na kartkę z logopedycznego kalendarza. Konkurs ma już długą tradycję. W tym roku odbyła się jego ósma edycja pod hasłem **Nasładować ptaków mowę, my ćwiczymy dziś wymowę**. Nadesłano prawie 150 prac. Nagrodzone i wyróżnione prace

przesłane na konkurs, organizowany przez Szkołę Podstawową nr 2 im. Adama Mickiewicza w Toruniu i Szkołę Podstawową nr 24 im. Bohaterów Września 1939 w Toruniu, zostały zaprezentowane z wykorzystaniem narzędzia interaktywnego Canva.

Na wystawie cyfrowej zostały również zaprezentowane prace uczniów Niepublicznego Liceum Sztuk Plastycznych w Toruniu. Wystawa nosiła tytuł *Norwidowi – piórkiem i pędzlem. Wystawa prac uczniów Niepublicznego Liceum Sztuk Plastycznych w Toruniu*. Uczniowie, w nawiązaniu do uchwalonego Roku Cypriana Kamila Norwida, używając m.in. ołówka, piórka, pasteli, akwareli, farb akrylowych, przygotowali prace inspirowane biografią i twórczością poety. Powstały ciekawe portrety artysty oraz prace odwołujące się do wybranych wierszy. Wystawa cyfrowa została przygotowana z wykorzystaniem narzędzia interaktywnego Canva.

Konferencje w roku jubileuszowym

Kolejnym, dużym przedsięwzięciem roku jubileuszowego były konferencje online poświęcone tematyce edukacyjnej i literackiej. Konferencje skierowane były do nauczycieli, bibliotekarzy i wszystkich zainteresowanych proponowaną tematyką. Pierwsza z nich zatytułowana *Nowe media a edukacja* odbyła się 14 kwietnia 2021 r. W trakcie konferencji swoje analizy i refleksje, będące efektem badań nad społecznymi i technicznymi zmianami w edukacji, czytelnictwie i wizualizacji informacji, przedstawili profesorowie z Katedry Antropologii Literatury i Nowych Mediów Wydziału Humanistycznego Uniwersytetu Mikołaja Kopernika w Toruniu – prof. Maciej Wróblewski, prof. Rafał Moczkoan i prof. Radosław Sioma.

1 czerwca odbyła się druga konferencja pod tytułem *Dziecięce światy. Od literatury dziecięco-młodzieżowej do twórczości dziecięcej*. Wydarzenie zostało zorganizowane przez naszą bibliotekę w współpracy z Pracownią Badań Kultury i Literatury Dziecięco-Młodzieżowej Uniwersytetu Mikołaja Kopernika w Toruniu. Dzień Dziecka był doskonałą okazją do zagłębienia się w literacki świat młodych i najmłodszych. W trakcie konferencji swoje analizy i refleksje, będące

efektem badań nad literaturą dziecięcą oraz wspomnieniami z okresu II wojny światowej spisany przez młodzież, przedstawili naukowcy: dr Marcin Lutomierski, prof. Elżbieta Kruszyńska i prof. Maciej Wróblewski. W obu wydarzeniach wzięło udział duże grono słuchaczy, którzy aktywnie uczestniczyli w prelekcjach oraz pozytywnie wypowiedzieli się o ich problematyce i samej organizacji online.

Inne działania w roku jubileuszowym

Dla uczniów z okazji stulecia Biblioteki Pedagogicznej w Toruniu przygotowaliśmy specjalną atrakcję – w naszej siedzibie 29 września 2021 r. odbyła się debata oksfordzka. W debacie wzięli udział uczniowie X LO w Toruniu, a jej tematyka dotyczyła porównania książki tradycyjnej z książką cyfrową. Było to wydarzenie stacjonarne, które dostarczyło wielu pozytywnych emocji zarówno młodzieży, jak i jury.

Z kolei studenci kierunków pedagogicznych UMK z okazji 100-lecia Biblioteki Pedagogicznej w Toruniu wykonali specjalne prace (plakaty, ulotki, prezentacje multimedialne). Projekty te zostały wykonane w ramach zajęć na Wydziale Filozofii i Nauk Społecznych, w Katedrze Dydaktyki i Mediów Instytutu Nauk Pedagogicznych (powstały 63 projekty).

W związku z jubileuszem opracowano również materiały promocyjne związane z zaplanowanymi wydarzeniami, zaprojektowano zaproszenia i dyplomy na uroczystość podsumowującą obchody. W czasopiśmie „UczMy” ukazała się okolicznościowa publikacja – ***Nie wypada już śpiewać „Sto lat!”***. ***Biblioteka Pedagogiczna im. gen. bryg. prof. Elżbiety Zawackiej w Toruniu – 1921–2021***⁴. Informacje o wydarzeniach organizowanych w ramach jubileuszu były systematycznie przekazywane do organu prowadzącego, współpracujących placówek, mediów i oczywiście czytelników.

⁴ I. Milewska-Warta, A. Wiligalska, *Nie wypada już śpiewać „Sto lat!”*. *Biblioteka Pedagogiczna im. gen. bryg. prof. Elżbiety Zawackiej w Toruniu – 1921–2021*, „UczMy” 2021, nr 4, s. 47–49.

Stulecie biblioteki pozostawi po sobie także ślady materialne w księgozbiorze – dzięki okolicznościowemu stemplowi, którego odciśnięcie trafiło do książek zasilających jej zbiory w roku jubileuszowym.

Fot. 2. Stempel zaprojektowany z okazji stulecia Biblioteki Pedagogicznej w Toruniu

Fot. Marcin Żynda

Uroczyste zakończenie roku jubileuszowego

Zwieńczeniem obchodów stulecia Biblioteki Pedagogicznej w Toruniu była uroczystość, objęta honorowym patronatem Marszałka Województwa Kujawsko-Pomorskiego Piotra Całbeckiego, która odbyła się 9 grudnia 2021 r. w auli Centrum Kształcenia Ustawicznego w Toruniu. Licznie przybyli goście, reprezentujący władze miasta i regionu, a także instytucje z powodzeniem współpracujące z biblioteką, wspólnie z dużym gronem byłych i obecnych pracowników biblioteki świętowali stulecie istnienia placówki. Przemówienie wygłosiła Dyrektorka biblioteki Dorota Komendzińska. Głos zabrali również: Marszałek Województwa Piotr Całbecki, Członek Zarządu Województwa Sławomir Kopyś, Kujawsko-Pomorska Wicekurator Oświaty Maria Mazurkiewicz, Wiceprezydent Miasta Torunia Paweł Gulewski, który w imieniu Prezydenta Miasta Torunia Michała Zaleskiego odczytał list gratulacyjny, Radny Miasta Torunia – Wojciech Klabun, który przekazał życzenia w imieniu Przewodniczącego Rady Miasta Torunia Marcina Czyżniewskiego. Gra-

tulacje złożył również Starosta Toruński Marek Olszewski, Profesor UMK Maciej Wróblewski, Dyrektor Kujawsko-Pomorskiego Centrum Edukacji Nauczycieli w Bydgoszczy Robert Preus, Dyrektor Kujawsko-Pomorskiego Centrum Edukacji Nauczycieli w Toruniu Sławomir Żebrowski, Wicedyrektor Kujawsko-Pomorskiego Centrum Edukacji Nauczycieli we Włocławku Małgorzata Wdowczyk, Dyrektor Biblioteki Pedagogicznej w Bydgoszczy Ewa Pronobis-Sosnowska, Pani Magdalena Stempska z toruńskiego oddziału Towarzystwa Nauczycieli Bibliotekarzy Szkół Polskich, prowadzący uroczystość nauczyciel bibliotekarz Marcin Żynda odczytał również list gratulacyjny przesłany przez Przewodniczącą Sejmiku Kujawsko-Pomorskiego Elżbietę Piniewską. Padło wiele słów uznania, gratulacji, podziękowań i życzeń, które motywują i zobowiązują do dalszej, intensywnej pracy. Goście wręczyli też piękne upominki oraz bukiety kwiatów. W podziękowaniu Dyrektor biblioteki Dorota Komendzińska wręczyła przedstawicielom instytucji współpracujących na co dzień z biblioteką okolicznościowe dyplomy. Serdecznie podziękowała również za dotychczasową współpracę, podkreślając, że bez tej współpracy wiele działań byłoby niemożliwych.

Potem zaproszeni goście wysłuchali wykładu dr hab. Małgorzaty Kowalskiej-Chrzanowskiej, prof. UMK, zatytułowanego ***Biblioteka w epoce Googla i Amazona***. Prelegentka mówiła o tym, co czeka biblioteki w najbliższych dziesięcioleciach. Przedstawiła wyniki badań czytelników, którzy są „za” lub „przeciw” istnieniu bibliotek w przyszłości. Prelegentka poinformowała o najnowszych rozwiązaniach stosowanych w bibliotekach, a podsumowała optymistycznie, mówiąc o ciągłej potrzebie istnienia człowieka/bibliotekarza w bibliotece.

Uroczystość zakończył koncert pięciorga uczniów Zespołu Szkół Muzycznych im. Karola Szymanowskiego w Toruniu. Szkoła ta to również biblioteka, także świętująca w 2021 r. swoje stulecie.

Uroczystość była dogodną okazją do spotkania się byłych i obecnych pracowników Biblioteki Pedagogicznej i wielu wspomnień związanych z instytucją.

W trakcie uroczystości dziennikarze TV Toruń oraz toruńskiej redakcji Telewizji Polskiej SA przeprowadzili wywiady z Marszałkiem Województwa Kujawsko-Pomorskiego Piotrem Całbeckim, Kujawsko-Pomorską Wicekurator Oświaty Marią Mazurkiewicz, prof. Małgorzatą Kowalską-Chrzanowską, dyr. Dorotą Komendzińską i odpowiedzial-

ną za organizację jubileuszu Panią Wiesławą Budrowską. Informację o obchodach stulecia biblioteki zamieściły także toruńskie „Nowości”.

W godzinach popołudniowych dyr. Dorota Komendzińska wraz z delegacją pracowników biblioteki udała się na cmentarz św. Jerzego w Toruniu, aby złożyć wiązankę na grobie patronki biblioteki – gen. bryg. prof. Elżbiety Zawackiej.

Fot. 3. Uroczyste obchody stulecia Biblioteki Pedagogicznej im. gen. bryg. prof. Elżbiety Zawackiej w Toruniu

Fot. Joanna Wosik

Podsumowanie

Przez lata misja biblioteki pozostała niezmienna, choć z czasem poszerzyła ona krąg osób, mogących korzystać z jej zbiorów i usług, starając się dotrzeć do zainteresowanych naszą ofertą mieszkańców regionu. Misja edukacyjna biblioteki obejmuje przekazywanie sprawdzonych informacji, udostępnianie rzetelnych, wartościowych materiałów. Hi-

historia Biblioteki Pedagogicznej w Toruniu nie zawsze była łatwa, przeszkodą bywały skomplikowane losy kraju, ograniczenia finansowe, decyzje administracyjne czy, czasem zupełnie nieoczekiwane, trudne warunki pandemiczne. Próbujemy jednak stale nadążać za współczesnymi trendami, zmianami edukacyjnymi, a nawet je inicjować. Rozwijamy się też technologicznie, aby sprostać przyzwyczajeniom i wymaganiom naszych użytkowników.

W roku jubileuszowym biblioteka starała się przygotować atrakcyjne i ciekawe z edukacyjnego punktu widzenia wydarzenia, nawiązujące w symboliczny sposób do okrągłego jubileuszu. Biblioteka prowadziła w tym czasie także codzienną działalność bibliotekarską związaną z: bieżącą obsługą czytelników, prowadzeniem lekcji bibliotecznych, warsztatów, sporządzaniem opisów bibliograficznych, kwerend, przygotowywaniem wystawek książek, opracowywaniem licznych pakietów edukacyjnych, zestawień bibliograficznych, interaktywnych quizów, a także organizacją cyklicznych konkursów, spotkań autorskich czy sieci współpracy i samokształcenia.

Długoletnia tradycja biblioteki stanowi zarówno zobowiązanie, jak i utwierdza nas w przekonaniu, że warto wspierać i towarzyszyć czytelnikom oraz sympatykom w ich edukacyjnej drodze, ponieważ to przede wszystkim ich zasługa, że historia Biblioteki Pedagogicznej im. gen. bryg. prof. Elżbiety Zawackiej w Toruniu wciąż trwa.

Bibliografia

Historia Biblioteki [online] [dostęp 31 stycznia 2022]. Dostępny w World Wide Web: <https://bptorun.edu.pl/16/historia>.

Milewska-Warta Izabella, Wiligalska Anna, *Nie wypada już śpiewać „Sto lat!”*. *Biblioteka Pedagogiczna im. gen. bryg. prof. Elżbiety Zawackiej w Toruniu – 1921–2021*, „UczMy” 2021, nr 4, s. 47–49.

Misja Biblioteki [online] [dostęp 31 stycznia 2022]. Dostępny w World Wide Web: <https://bptorun.edu.pl/44/misja>.

Skowroński Andrzej, *Początki Biblioteki Pedagogicznej w Toruniu i jej działalność w latach 1921–1939*, „Folia Toruniensia” 2002, nr 2/3, s. 61–70.

The 100th anniversary of the Pedagogical Library in Toruń (1921–2021)

ABSTRACT: In the 2021, Biblioteka Pedagogiczna (The Pedagogical Library) im. gen. bryg. prof. Elżbiety Zawackiej in Toruń celebrated the centenary of its existence. The anniversary became an occasion and, at the same time, an inspiration to undertake many initiatives, the recipients of which were mainly teachers, students, pupils, and inhabitants of the region. The Pedagogical Library in Toruń has a long and interesting history. It is an important institution on the educational map of Toruń and the Kuyavian-Pomeranian Voivodeship. It provides its services primarily stationary, at the same time trying to expand its educational offer with remote offers. In the jubilee year, the Pedagogical Library in Toruń prepared and implemented many events, both independently and in cooperation with various institutions. The text presents the activities undertaken in the jubilee year, which also became the background for showing the broad spectrum of the library's activity in the local environment.

KEYWORDS: Biblioteka Pedagogiczna w Toruniu, centenary jubilee, pedagogical library.

